

Koncepció az MTA természettudományi alelnöki megbízással összefüggő teendők ellátására, a kapcsolódó feladatok megoldására

„Az Akadémia nem olyan intézet, melyet reformkísérleteknek volna szabad alávetni; céljának, irányelveinek nem évtizedeken, de évszázadokon keresztül változatlanoknak kell maradniuk. Nem olyan, mint a hajó, mely ismeretlen tengeren kalandos felfedező útra indul: inkább olyan, mint a világító torony, mely a tévedező hajósnak a biztos kikötő helyét mutatja.” Eötvös Lóránd első elnöki beszéde (1889. június 24.)¹

A koncepció központi elemei a tudományos szellemi örökség védelme, a magyar tudomány minőségének őrzése, az értékállóság növelése, a fiatal kutatók támogatása és helyzetbehozása, a kiszámíthatóság és a következetesség előmozdítása, valamint az Akadémia rugalmasságának és az átláthatóságának biztosítása.

Az alelnöki feladatok

Megválasztásom esetén alelnöki tevékenységem elsődleges feladata az élettelen természettudományok és a műszaki tudományok tudományterületeihez tartozó tudományos osztályok (III., VI., VII., X., XI.) és tudományos bizottságok, valamint a köztestületi tagság véleményének és álláspontjának képviselése lesz. Az alelnök jogait, kötelességeit és feladatait elsősorban a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló törvény, valamint az MTA Alapszabálya és Ügyrendje határozza meg². Alelnöki szolgálatom kiemelt feladata az MTA közgyűlése által megválasztott elnök munkájának támogatása, valamint a koncepciójának megvalósításában való aktív közreműködés. Az is feladatom, hogy felhívjam a figyelmet a hazai kutatások kiemelkedő eredményeire, azok jelentőségére a magyar társadalom számára. Az Akadémia életében minden tudományterületnek és tudománypolitikai kérdésnek egyenlő figyelmet kell kapnia, az alelnöki szolgálat egyik kulcsfontosságú eleme a konszenzusra való törekvés, együttműködés a társadalomtudományi, és az élettudományi alelnökkel, így a teljesség és a sokszínűség megjelenítése.

A természettudományi alelnöki megbízáshoz kapcsolódó kiemelt fontosságú feladatok

A törvényben és az MTA szabályzataiban meghatározott feladatokon kívül rendkívül fontosnak tartom a következő célok megvalósítását:

1. Az MTA társadalmi szintű tekintélyének emelése és a tudomány népszerűsítése

Az Akadémia a nemzet tanácsadója. Fontos küldetésemnek tekintem, hogy az utóbbi években megkérdőjelezett tekintélyét az MTA vezetőségével karöltve magam is helyreállítsam. Meggyőződésem, hogy a nemtelen támadásokat konkrét eredményekkel lehet visszaverni. Ezért kezdeményezni fogom az Elnökségnek, hogy az Akadémia a Magyar Tudomány folyóiratban és egyéb publikációs és média platformokon folyamatosan és rendszeresen jelezze a társadalom felé, hogy az MTA milyen konkrét tudományos eredményeket ért el.

„Az Akadémia közvetíti a tudományos kutatások eredményeit a társadalom számára.³ E küldetés sikeres megvalósításához elengedhetetlen az Akadémia aktív részvétele a tudomány-népszerűsítésben is. A Kutatók Éjszakája programokhoz kapcsolódóan javaslom a Tudomány Hidja rendezvény ismételt megrendezését: a Lánchídon egyetemek, kutatóközpontok, kutatóintézetek

¹ Akadémiai Értesítő (1889) 144-151 oldalak

² A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény, a Magyar Tudományos Akadémia Alapszabálya és Ügyrendje egységes szerkezetben (2025.06.20-tól hatályos tartalom)

³ Az Akadémia megújult küldetése – az MTA Közgyűlése és Elnöksége által elfogadott, végleges változat

mutatják be tudományos eredményeiket látványos kísérletekkel. A célközönség szélesítésével a tudományos ismeretterjesztés minél több korosztályhoz eljuthat. Terveim között szerepel a BME nagysikerű Gyerekegyeteméhez és Science Camp rendezvényéhez hasonlóan, a gyermekek különböző korosztályaihoz szóló, Diáakadémia programsorozat létrehozása és megszervezése. Ezek a programok elősegíthetik az MTA láthatóságát is.

2. Az MTA doktora cím minőségének megőrzése, jelentőségének növelése

Az MTA Doktori Tanácsának tagjaként vallom, hogy az MTA doktora cím szakmai szempontokon alapuló, átlátható, és az intézményektől független minőségbiztosítási rendszer. Fontos, hogy növeljük az MTA doktora cím elfogadottságát, és visszafordítsuk azt a tendenciát, ami szerint a cím jelentősége az egyetemi tanári, a kutatóprofesszori és a tudományos tanácsadói munkakörök feltételrendszereiben háttérbe szorul. Ehhez szükséges, hogy a Doktori Tanács elnökével és tagjaival közösen egyeztetést folytassunk az Osztályokkal a különböző tudományterületek teljesítményértékelési (doktori minimumkövetelmények) szempontrendszerének további összehangolására és egyszerűsítésére, összevethetőségére. Továbbá javasolnám, hogy az Akadémia mielőbb kezdeményezzen tárgyalást az egyetemek, a HUN-REN, valamint a MAB képviselőivel országosan érvényes szabályzat vagy törvény létrehozásáról.

3. A minőségi publikálás szerepének ösztönzése a mennyiségi publikálással szemben, szabályozási és etikai feladatok

Az utóbbi időben jelentős változások történtek a kutatási eredmények közzétételének módszereiben, a folyóiratok elérhetőségében: sajnos a publikálás minősége helyett annak gyorsasága és mennyisége került előtérbe. Mindez elsősorban a természettudományok területén fejt ki rendkívül káros hatását, éppen ezért sürgősen javasolni fogom egy elnöki bizottság létrehozását a Tudományetikai Bizottsággal együttműködve a publikációs anomáliák kezelésére, és annak megállapítására, milyen ösztönzőkkel segíthetjük elő a minőségi publikálást a mennyiségi publikálással szemben. Az MTA mindhárom tudományterületén a közösség által elfogadott publikációs értékrendet teremtsünk.

4. A fiatal kutatók támogatása és érdekeik képviselete

A fiatal kutatók a jövőt jelentik. Célszerű, hogy a fiatal kutatók tanácskozási joggal aktív szerephez juthassanak az MTA vezetőségében, osztályaiban és tudományos bizottságaiban. Ehhez az MTA szabályzatait (Alapszabály, Ügyrend) több ponton módosítani szükséges, amit a Közgyűlésnek kell elfogadnia. Javaslom, hogy a Fiatal Kutatók Akadémiája (FKA) képviselőinek bevonásával az Akadémia Alapszabályát és Ügyrendjét Gondozó Elnöki Bizottság dolgozzon ki egy javaslatcsomagot, amely figyelembe veszi a következőket: az MTA elnökségének tanácskozási jogú tagja legyen az FKA elnöke vagy képviselője, továbbá előremutató lenne, ha a Tudományos Bizottságok választott tagjainak 25%-a 50 év alatti köztestületi tag, akár előre meghatározott minimumkvóta szerint.

5. A nők helyzetének segítése a tudományos életpályán

A Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottság tagjaként kiemelt feladatommak tekintem a nők tudományos életútjának segítségét és támogatását, az eddigi tapasztalatok és a hiányosságok feltárása után az új lehetőségek keresését az FKA tagjainak bevonásával. Fontos feladat a női és férfi akadémikusok létszáma közötti arány további javítása, ezért kezdeményezni fogom a

szabályzatokban a nők és a férfiak kutatásban eltöltött évei számának megállapítására vonatkozó előírások felülvizsgálatát.

6. Az MTA és az egyetemek együttműködése

A Magyar Tudományos Akadémia hagyományosan szoros kapcsolatokat ápol az egyetemekkel, fontosnak érzem ennek a kapcsolatnak az erősítését. Átgondolandó, hogy különböző pénzügyi források bevonásával hogyan oldható meg az MTA által támogatott egyetemi kutatócsoportok létrehozása, amelyeknek vezetője az MTA tagja vagy az MTA doktora lehet. Tagjai elsősorban a PhD-fokozat megszerzését követően legfeljebb öt éven belül lévő posztdoktor kutatók lehetnének. A program hozzájárulna a fiatal kutatók alapkutatási tevékenységének megerősítéséhez, valamint a tudományos utánpótlás tervszerű mentorálásához és szakmai fejlődéséhez.

7. Az MTA külső és tiszteleti tagjai szerepének erősítése

Az MTA külső és tiszteleti tagjai egyedülálló értéket képviselnek. Példamutató lenne, ha a külső és tiszteleti tagok szorosabb kapcsolatot alakítanának ki a fiatal kutatóinkkal (pl. vendégkutatói meghívásokkal, közös kutatásokkal). Jelentős díjakat elnyert tagok előadásokra, előadássorozatokra történő meghívása nemcsak a tudományos élet szempontjából fontos, hanem erősítheti az MTA láthatóságát is.

8. Az MTA informatikai rendszereinek modernizálása és üzemeltetésük javítása, fejlesztése

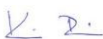
Meghatározó, hogy az MTA informatikai rendszere példaértékű legyen. Javaslom az Akadémia Informatikai Rendszereit Felülvizsgáló Elnöki Bizottság felállítását, amely munkája során feltárja a különböző MTA által működtetett és egymással laza kapcsolatban lévő informatikai rendszerek (Pl. Adattár, honlap, pályázati rendszerek, MTMT, a Doktori Tanács informatikai rendszere, online szavazati és tanácskozási rendszerek) hiányosságait, és javaslatokat tesz az egységes szemlélet és megjelenés szerinti rendszer kialakítására, kidolgozására, valamint professzionális üzemeltetésére. Fontosnak tartom, hogy az MTA MTMT publikációs rendszere felkészüljön a minőségi és mennyiségi publikációk egyértelmű elkülönítésére is, a publikációk automatikus integrálására.

Záró gondolatok

A fentiekben összefoglalt koncepció mindössze a stratégiai szempontból általam legfontosabbnak tartott feladatokat taglalja röviden. Az Olvasónak hiányérzete lehet, hogy fontos területekre nem térek ki, azonban tudni kell, hogy az Alapszabály és az Ügyrend értelmében a három alelnök között feladatmegosztás van. Az elnök, a főtitkár, a főtitkárhelyettes és a három alelnök koncepciója és annak összehangolása biztosítja a teljességet, az egységet.

Megválasztásom esetén célom, hogy elképzeléseim és azok megvalósítása elősegítse a fiatal kutatók beilleszkedését és fejlődését, valamint hozzájáruljon az Akadémián zajló tudományos munka minőségének és társadalmi elismertségének javításához, az MTA hitelességének növeléséhez és szellemi örökségünk értékeinek megőrzéséhez.

Budapest, 2026. február 2.

Kiss Rita Mária, az MTA levelező tagja